

שיעורי הרב דקהילתנו הק'

הגאון רבי בצלאל וקסלשטיין שליט"א

פרשת בא, שנה ב'

גליון ל

מלאכת החשבה

מצות
קידוש החודש

מאליו ביום נוסף, והא ודאי אפשר כמו שפסק הרמב"ם (הל' קידוש החודש פ"ב ה"ח) שעי"ז א"צ שיאמרו ב"ד "מקודש", ומאליו נעשה כן [והגם שזה יגרום שזיוזו זמן המועדים מתקופת ניסן ותקופת תשרי, הלא מלשון הרמב"ם משמע שלא יהיו חודשים ומועדים כלל, וזה לכאורה אינו נכון, דתמיד מתעבר החודש מאליו], ולא קשיא מיד, דהגם שאין ב"ד צריכים לומר "מקודש" מכל מקום זקוקים להסכים לעיבור החודש (עי' מנח"ח מצוה ד), ואי אמרת שלא יהיה ח"ו יהודים בא"י [וב"ד של אר"י אינם יכולים לקדש החדשים] א"כ גם חודש מעובר לא יהיה, רק צריך דעתם ורצונם והסכמתם לעבר החודש. באופן אחר יש לומר, ע"פ חידושו של הרשב"א (ב"ב קכא.) בשם רבינו חננאל, שב"ד אומרים "מקודש מקודש" גם על היו"ט, דלא סגי לקדש ר"ח גרידא אלא צריך להוסיף באיזה יום יחול היו"ט, ויליף ליה מדכתוב (ויקרא כד, מד) "וידבר משה [זה ב"ד] את מועדי ה' אל בני ישראל", שצריך לקרוא ולקבוע זמן יום טוב, ובאמת מפורש כן ברמב"ם (שם) שב"ד בא"י קובעים זה היום ר"ח או יו"ט, ולכן כתב הרמב"ם גם בחודש מעובר שאין צריך לקדש את החודש, דצריך שחכמי ארץ ישראל יסכימו לקבוע את היו"ט ביום החודש.

מקדשין החודש למפרע

חידוש גדול מחדש הרמב"ם (הל' קידוש החודש פ"ג הל' טו-טז) "בית דין שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים, והשכימו בנשף ועברו את החודש, ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים רחוקים והעידו שראו את החודש בזמנו, שהוא ליל שלשים, ואפילו באו בסוף החודש, מאיימין עליהן איום גדול, ומטריפים אותם בשאלות ומטריחין עליהן בבדיקות ומדקדקין בעדותן, ומשתדלין בית דין שלא יקדשו חודש זה הואיל ויצא שמו מעובר, ואם עמדו העדים בעדותן ונמצאת מכוונת, והרי העדים אנשים ידועים ונבונים, ונחקרה העדות כראוי, **מקדשין אותו וחוזרין ומונין לאותו החודש מיום שלשים, הואיל ונראה הירח בלילו**", פירוש שאם באו עדים לאחר כמה ימים ומעידים שראו את החודש בזמנו, לכתחילה מבלבליים אותם כדי שלא יצטרכו לקבלם, אך אם עמדו בדעתם והמה מעידים על מה שראו מקבלים עדותן, ונתברר שהיה ר"ח ביום ל' לחודש, ומה שקבעו ר"ח למחר היתה בטעות.¹ ועפ"ד יתבארו היטב דברי הגמרא (ר"ה כא.) "לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי, אמר בסיס תבשילא דבבלאי ביומא רבה דמעברא [פירש רש"י: אכלו לחם למעדנים ביום הכפורים שבארץ ישראל, שהרי בית דין

מתי הופסקו לקדש ע"פ הראייה החודש הזה לכם ראש חדשים, בגמרא (ר"ה יב.) שיש מצוה לקרוא את החודש ולקדשו, ועיקר המצוה היא לקדש החודש ע"פ עדים שראו את החודש, וזהו "החודש" כשעדים רואים את חידוש הלבנה, הרי זה "לכם ראש חדשים". וברש"י בשם המכילתא איתא, שמשא ראה את הלבנה ואח"כ נעשו משה ואהרן דיינים שקדשו את החודש.

כתב הרמב"ם (הל' קידוש החודש פ"ה ה"ג) שמזמן אב"י ור"בא הופסקו דיינים סמוכים [ולא דנו דיני קנסות ומלקות], ועל כן התחילו לקבוע ר"ח לפי החשבון בלוח השנים, והרמב"ן עמ"ס גיטין (ספר הזכות פ"ד ד"ה כתב בהלכות) מפרט יותר, שבשנת תר"ע לשטרות [דהיינו ד' אלפים שנת ק"י לבריאת העולם] בימי הלל בן רבי יהודה הנשיא [מצאצאי רבינו הקדוש] התבטלו סמוכים, ולכן קבע הלל את החדשים לדורות לפי חשבון הלוח.

קידוש החודש בזה"ז

יש שני מהלכים בראשונים כיצד מתקדש החודש בזמן הזה כשאין דיינים סמוכים, דעת הרמב"ם (שם הלכה יג) שב"ד בארץ ישראל היודעים זמן ר"ח הם הקובעים את קדושת היום, ומאריך בזה יותר ב"ספר המצוות (מצוה קג) שיש בזה שורש גדול משרשי האמונה, שרק בני א"י יכולים לקבוע ר"ח, והובטח לישראל שתמיד יהיו בני ישראל בארץ ישראל, והם יקבעו את סדר החודשים, כי אם לא יהיו באר"י לא יוכלו לקדש חדשים, "וחלילה לא-ל מעשות זאת", ועי"ז לא ימחה קביעות המועדים. והרמב"ן בספח"מ חולק עליו, דמה יועיל הקידוש החודש של בני ישראל באר"י אם אינם סמוכים, לפיכך צ"ל שהלל קידש בימיו כל החודשים שעתידים לבוא, וכיון שהוא היה סמוך על כן חל קידושי החודש שלו לכל השנים בעתיד.

ובימשך חכמה² (פרשת בא ד"ה החודש) מיישב שיטת הרמב"ם, דאתיא כשיטתו בהלכות סנהדרין (פ"ד ה"א) שאם יתקבצו כל חכמי ישראל בארץ ישראל וימנו דיינים יוכלו לדון בעניני קנסות וחייבי מלקות, אע"פ שהם אינם סמוכים מ"מ כל חכמי אר"י יש להם דין סמוכים, ובידם להסמיך אחרים עי"ש³, והכי נמי הסכמות חכמי אר"י לקדש החודש מקדשת את החודש.

למה צריך שלעולם ישאר ישוב באר"י

ובאמת יש להעיר על דברי הרמב"ם, דלכאורה גם אם לא יוכלו הדיינים לקדש החודש בזמן הזה עדיין יהיה לנו חודשים ומועדים, דאף אם אי אפשר לעשות החודש חסר מכל מקום יתעבר החודש

¹ סיפר הרבי ה'בית ישראל' זצ"ל, שכאשר הספר 'משך חכמה' היה עדיין בגליונות מודפסים ללא כריכה, ולרוב חביבותו של הרבי ה'אמרי אמת' זצ"ל לספרים השיג גם ספר זה, בימים ההם ראה גליונות אלו אצל אביו הרבי ה'אמרי אמת' זצ"ל ועיין בהם, משהבחין בו ה'אמרי אמת', שאלו "מה אתה אומר על זה?", ענה הב"י "נישט כשר" [-לא רע], תמה הא"א ושאל "נאר נישט כשר?", כלומר שזה ספר טוב מאד, ולא רק "לא רע".

הגאון רבי מנחם זמבא זצ"ל הי"ד היה מתכתב הרבה עם רבי מאיר שמחה בעל ה'משך חכמה' זצ"ל, פעם אחת סיפר לו ה'אמרי אמת', שהתקשה בקושיא ושטחה בפני הרבה מגדולי ישראל, ולא קיבל מהם תשובה המתירשבת על הלב, "נאר דיין רבי מאיר שמחה [-רק רבי מאיר שמחה שלך] תירץ הקושיא כהוגן" [קראו כן, מחמת ההתכתב עמו].

² מפורסם הפולמוס שמהר"י בי רב רצה להסמיך דיינים ע"י חכמי ארץ ישראל [ויש אומרים שגם ה'בית יוסף'] היה בין אלו שקבלו סמוכה ממנו, כי בספרד היו אנוסים שעברו על איסורי כריתות רח"ל, ורצה להענישם במלקות ועי"ז יפטר מאיסור כרת, כמו ששינונו (מכות כג.) "חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם".

אך הרלב"ח ועוד גדולים חלקו עליו, ויצא על זה "קונטרס הסמיכה" שמפרט ומבאר כל הנידון והאריכות בזה, ובסוף לא נתקבלו דבריו של מהר"י בי רב.

³ לדבריו מבאר הגרי"י זצ"ל מדוע נאמר רק בחג השבועות (ויקרא כג, כא) "בעצם היום הזה", כי כל המועדות אפשר שיתגלה למפרע שקביעתן היתה בטעות, משא"כ שבועות שהיא תמיד חמישים יום אחרי ט"ז ניסן, וזה ברור דאף לדעת הרמב"ם אפשר לקדש החודש למפרע רק באותו חודש ולא לאחר מכן, נמצא שאת חג השבועות אי אפשר לבטל למפרע, וזהו "בעצם היום הזה", כי קביעת יו"ט זה אינו יכול להשתנות.

ומכאן, שאין יוהכ"פ מתבטל למפרע, דא"כ היו צריכים להחזיק גם יוהכ"פ יומיים, אלא ודאי ס"ל דקבלת העדות הוא רק מכאן ולהבא.

קושי בהבנת החת"ס

אלא שדבריו קשים להבנה, דהא עושים תמיד יו"כ לפי החשבון שאלול חסר, ובהא לא שייך לומר שיבואו עדים לעבר החודש, כי א"כ עדים כדי לעבר, ורק כדי לקדש החודש בזמנו הם באים, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא, מדוע עושים ספיקא דיומא בסוכות, דלעולם לא נדחה היו"ט בעוד יום לאחר מכן.

מיהו דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, ומצינו בחידושי חת"ס (ביצה ד: ד"ה הזהירו) שמביא תירוץ זה, ומוסיף לבאר, שחששו אולי יבואו עדים ויזימו את העדים שעל פיהם קידשו החודש בזמנו, ושוב יתכן שלמחר יהיה יו"ט, ועל כן קבעו סוכות יומיים.

אך תירוץ זה לא יתאים עם דברי הרמב"ם (הל' קידוש החודש פ"ב ה"ב) שאף אם מזימים העדים הראשונים אין קביעת החודש משתנה, דבקידוש החודש כתוב "אתם" - אפילו מוטעים "עיי"ש, וא"כ שוב אין מקום לחשוש לספיקא דיומא בחג הסוכות, והבן. יעזור השי"ת שיבנה ביהמ"ק, ונזכה בקרוב לקדש הלבנה על פי הראיה.

***

להתחדש ולהתחפץ לאדם אחר

בהרבה ספרי חסידות כתבו, שמצוות "החודש הזה לכם" מרמז על חובת האדם להתחדש, וחייב כל אחד לדעת, שבידו להתחדש ולהשתנות, וכאשר יתבונן בדברי הנביא (ירמיה ב, יט) "תיסרך רעתך ומשבותיך תוכחד, ודעי וראי כי רע ומר עזבך את ה' אלקיך", בודאי יעשה שינוי בפנימיות נפשו ועי"ז ישתנה גם בהנהגותיו החיצוניות.

רבותינו הק' זי"ע אמרו, שהי"הו"י הקדוש נתכנה בתואר זה, כי השתנה כל יום מדרגת גוי לדרגת יהודי, והגם שאין אנו בדרגה זו להשתנות כל יום, אך פעם אחת בימי חייו בודאי יוכל להשתנות¹. השבוע חל ט"ו בשבט, שאמר הי"הו"י זי"ע, שביום זה נשפע לאדם שפע של חידושי תורה, ואין דבר זה שייך רק לגדולים, אלא לכל אחד ואחד, וכל הערה או סיכום וגם דבר מחודש שלומד הוא גם בכלל חידושי תורה².

וגם העוסקים ביגיע כפיהם לפרנסתם זוכים לחדש חידושי תורה, לכן על כל אחד ואחד לרשום חידושו, ועי"ז יהיה שקוע כל היום בתורה, וממילא ישתנו כל אורחות חייו.

בגליון שבוע הבא בע"ה

בענין קדושה ראשונה לא נתקדשה לעת"ל

וקדושה שניה לא נתבטלה

ושע"י שמחה זוכים השראת השכינה

עיברו את החודש והיו מתענים], אמרי ליה אסיהד? אמר להו, לא שמעתי מפי בית דין מקודש".

והוא פלא, והלא ראו אותם אוכלים ביוהכ"פ, ומדוע התחמק מלהשיב להם את האמת ולהצילם מאיסור כרת שחייב האוכל ביוהכ"פ.

ותירצו בתוס' (ד"ה לוי) כי אמרו "אתם" - אפילו שוגגין מוטעין ומזידין, ועל כן הגם שטעו במעשיהם לא מנע בעדם מלאכול. ודבריהם מחודשים מאד, דהדרשה של "אתם" נאמרה רק על ב"ד הגדול שטועים, ולא על קהילה או עיר אחת שטועה, דלדיהו בודאי צריך לאפרושי מאיסורא, דאל"כ יהיו ישראל עדרים עדרים, שכל אחד ינהג לפי טעותו, וזה ודאי אינו.

אמנם לדברי הרמב"ם מביא ה'מנחת חינוך' (מצוה ד) ליישב בשם היטורי אבן באופן נפלא, דאע"פ שידע לוי שבי"ד עיברו את החודש, מכל מקום לא אמר להם מאומה, כי סמך על החזקה שלא מצינו אלול מעובר, ועל כן בודאי עוד יבואו עדים להעיד שראו את החודש בזמנו, ואז יתגלה למפרע שבני עיר זו נהגו כהוגן, ובאמת כבר היום יוהכ"פ ולא מחר, ועל כן לא רצה להעיד בפניהם (נמה שנה להם שלא שמע ב"ד אומרים "מקודש", כי אילו היו ב"ד אומרים "מקודש" לעבר החודש, אז גם הרמב"ם מודה שאין מקבלים אח"כ את העדים).

קשיא על הרמב"ם

ובחידושי צ"ח (ביצה ו.) הקשה על הרמב"ם מדברי המשנה (ר"ה ל:) "בראשונה היו מקבלין עדות החודש כל היום, פעם אחת [בר"ה] נשתהו העדים מלבוא, ונתקלקלו הלויים בשיר ניש אומרים שלא שרו כלל, וי"א ששרו שיר של יום חול, התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה, ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש", והלא לפי הרמב"ם מקבלים עדים כל החודש, וא"כ החשש גדול הרבה יותר, שיתקלקלו כל קביעות המועדים, ונמצא שלא צמו ביוהכ"פ ולא נטלו לולב בסוכה, ואם חששו על קלקול הלויים בשיר כ"ש שיחששו לזה ולא יקבלו העדות.

ותירץ הצ"ח, דלא שכיחא שיבואו עדים אחרי כמה ימים, ומילתא דלא שכיחא לא גזרי ביה רבנן, ורק שיבואו בסוף היום היה שכיח, ולפיכך גזרו בהא שלא יקבלו מן המנחה ולמעלה. ובמנחת"ח מתיר הקושיא באופן אחר, דאף אם באו עדים אחר כך לא מזיזים את הימים טובים למפרע, אלא שמכאן ולהבא נשתנה קביעת החודש, וממילא אין כאן מכשול כלל, דהא הי"ט שחגגו נעשו כדיון, ורק משתנה ימי החודש מכאן ואילך³.

ספיקא דיומא בסוכות

גם ה'חתם סופר' בתשובותיו (יו"ד סימן רנ ד"ה ועוד) הבין כמו המנחת"ח, שאינו מתבטל קידוש החודש למפרע, כי הוא שואל, כיצד יתכן שעושים בחו"ל בזמנינו יוהכ"פ יום אחד וסוכות שני ימים, והלא תרתי דסתרי הוא, דאי ידענא מתי חל יוהכ"פ א"כ גם סוכות ידוע.

ותירץ ע"פ שיטת הרמב"ם, שהיו יכולים לבוא עדים בין יוהכ"פ לסוכות ולהעיד על ראיית החודש, וא"כ הוה יוהכ"פ ודאי וסוכות ספק, ועל זה קבעו מנהג אבותיהם לחזור לספיקא דיומא בסוכות.

¹ יצוין, שלשני התירוצים קשה על הסוגיא בדף כד. לגבי לוי, שלא גילה להם על יוהכ"פ שחל למחר, דכיון שלא שכיח שיבואו היה צריך להפרישם, וכ"ש לדברי ה'מנחת חינוך' שאינו מועיל למפרע, וק"ל.

² סיפר הרה"ק רבי בן ציון מבאבוב זי"ע ה"ד, שפעם היה איש כפרי שהתפרנס מפרה שהיתה נותנת לו חלב, פעם אחת חלתה הפרה וסכנה נשקפה לחייה, על כן שלחה אותו זוגתו וסייע לאיזה צדיק כדי שיברך אותם שלא תמות הפרה, מיד נסע הכפרי לשינאווא, והגיע לשם לפני התפילה, באותו יום נישג הרה"ק בעל ה'דברי יחזקאל' משינאווא זי"ע לפני העמוד, וכאשר אמר "האל הגדול הגיבור והנורא" הודעו בלבבו ונתעורר מאד, ואחרי התפילה שכח מכל ענין הפרה, והתחיל ללמוד ולהתפלל ברחימו ודחילו. משעברו הימים דאגו לו בני ביתו, והלכו לחפש אחריו, עד שהגיעו לשינאווא ושמעו ממנו שברצונו להשתקע שם, פה אשב כי איתיה, מיד סיפרו כן להרה"ק משינאווא שהסביר לכפרי, שאין צריך להתנתק מכל עניני עוה"ז, וראוי לו לחזור אל ביתו ולבוא נסיעות מזמן לזמן. וסיים הרה"ק מבאבוב ואמר, שיהודי זה נעשה מבני העליה בשינאווא, וכל זה ע"י התעוררות של פעם אחת ששמע "הנורא", אך הוא השכיל להחזיק את ההתעוררות בלבבו ע"י שעסק מיד בתורה ובתפילה.

צדיקים אמרו, שלאחר מעשה זה הלך השטן עם תרעומת לפני כסא הכבוד, דאטו כל מי שיהיה לו קשיים בפרנסה ויסע לשינאווא וישמע "הנורא" ישתנה לאיש אחר, והרגיעו אותו מן השמים, שהאנשים שיבקשו ברכה לפרנסתם יזכו להתברך בפרנסתם בלבד, ולא ישמעו "הנורא".

שנה אחת לפני שבועות היה השבית ישראל, וצ"ל בהר הזיתים, והניח קויטל בציונו מביאנו"ר האדמו"ר מצ"ל, וסיפר אחד שקרא את הקויטל, שהיה כתוב שם, שכיון שמגיע אליו קהל לחג שבועות, על כן הוא מבקש, שלא יהיה חזרתם לביתם כמו נסיעתם, רק ישתנו וישתפרו.

³ וב'שערי תשובה' (סימן רצ סק"א) מביא בשם הזהר והאר"י הקדוש, שיש שמחה גדולה בשמים כשהנשמה יתירה חוזרת במוצ"ש עם חידוש שחידש האדם בשבת, ומעטרים את אביו ואמו בשמים בגלל החידוש של בנם, וזה בכלל חיוב "איש אביו ואמו תיראו".